

“BOSHLANG’ICH TA’LIM PEDAGOGIKASI” MAZMUNI

Tursunova Zarina Ne’matovna

Osiyo xalqaro universiteti

Pedagogika va psixologiya kafedrası o’qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada “Boshlang’ich ta’lim pedagogikasi” o’quv fanining mazmuni tahlil qilib berilgan va metodik tavsiyalar taqdim etilgan.

Kalit so’zlar: boshlang’ich, ta’lim, pedagogika, tushuncha, metodologiya, zamonaviylik, tendentsiya, bilim, ko’nikma, yondashuv, malaka.

CONTENTS OF “PEDAGOGY OF PRIMARY EDUCATION”

Abstract: In these articles, the meaning of the new academic subject "Pedagogy of Primary Education" is analyzed and methodological recommendations are given.

Key words: primary education, pedagogy, concept, methodology, modern, trend, knowledge, skills, approach, skill.

O’zbekistonda barpo etilayotgan Uchinchi Renessans davrida boshlang’ich ta’limning asosiy vazifalari sifatida quyidagilar belgilangan:

- boshlang’ich sinf o’quvchilarining tahliliy va kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish;

- boshlang’ich ta’limni ilg’or xorijiy tajribalar asosida takomillashtirish;

- boshlang’ich ta’lim samaradorligiga erishish.¹

Mazkur vazifalar oliy pedagogik ta’lim jarayonida o’qitilayotgan “Boshlang’ich ta’lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi” fanining mazmunini belgilaydi. Unga ko’ra, mazkur fanning *mazmuni* boshlang’ich ta’lim, tarbiya va uni o’qitish asoslari bo’yicha bo’lajak o’qituvchilarga nazariy bilim, ko’nikma hamda malaka berishdan iborat. Bunda quyidagilarga e’tibor berish lozim:

- *boshlang’ich ta’lim* tushunchasi quyidagilarni qamrab oladi:

1) inson va jamiyat qadriyatlariga asosan 7-11 yoshli o’quvchilarga bilim berish;

2) boshlang’ich sinf o’quvchilarini o’qitish va tarbiyalash jarayoni;

3) boshlang’ich ta’limning samarasiga erishish;

4) boshlang’ich ta’limni yaxlit tizim sifatida qabul qilish.

- *boshlang’ich ta’limda tarbiya* tushunchasi quyidagilarni ifodalaydi:

1) boshlang' ich sinf o'quvchilariga insoniyatning tarbiyaga oid tajribasini

uzatish;

2) boshlang' ich sinf o'quvchilarini madaniyat va qadriyatlar olamiga olib

kirish;

3) boshlang' ich sinf o'quvchilari shaxsini rivojlantirish;

4) boshlang' ich ta'lim o'quvchilarini hayotning murakkab vaziyatlari va holatlariga tayyorlash.

- *boshlang'ich ta'limda o'qitish* tushunchasining mazmuni quyidagilardan iborat:

1) boshlang' ich sinf o'quvchilariga bilim, hayotiy tajriba, faoliyat ko'nikmasi berish va ularning tafakkurini shakllantirish;

2) boshlang' ich sinf o'quvchilarining bilim, ko'nikma va malaka hislarini

shakllantirish;

3) boshlang' ich sinf o'quvchilarining xotira, diqqat va fikr yuritish ko'nikmasini shakllantirish;

4) boshlang' ich sinf o'quvchilarining qiziqish, layoqat va qobiliyatlarini rivojlantirishga yo' naltirish.

Ushbu uch muhim kategorial tushuncha "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi" fani mazmunini tashkil qiladi. Bu fan vositasida O'qituvchi 7-11 yoshli shaxslarga dastlabki ta'lim va tarbiyani beradi, ularni o'qish ko'nikmasini shakllantiradi.

Ayni paytda mazkur fanning mazmuniga ko'ra, boshlang'ich sinf *o'quvchilari* quyidagilarga amal qilishi shart:

1) o'qishi, ya'ni boshlang' ich sinf o'quvchilari aniq ma'lumotlarni va topshiriqlarni O'qituvchi yordamida sinfdoshlari bilan birgalikda yoki mustaqil ravishda o'zlashtirishi;

2) kuzatish, qiyoslash va fikrlash ko'nikmalarini egallashi;

3) o'z fikri va qarashlarini ifodalay olishi kerak.

Bularning barchasi boshlang' ich ta'lim pedagogikasi mazmunini tashkil qiladi.

Boshlang'ich ta'lim metodologiyasi. "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi" fani o'ziga xos metodologik asoslarga tayanadi. Mazkur metodologiyaning asosiylarini quyidagilar tashkil etadi:

- boshlang' ich ta'limga oid normativ-huquqiy hujjatlar;

- boshlang' ich ta'lim nazariyasi va amaliyoti;

- boshlang' ich ta'limga oid SHarq va G'arb pedagogik tajribalari;

- boshlang'ich ta'limga oid ilmiy tadqiqotlar.

Ushbu metodologik asoslarini bo'lajak o'qituvchilar aniq o'zlashtirishi lozim.

- *boshlang'ich ta'limga oid normativ-huquqiy hujjatlar*. O'zbekiston Respublikasida boshlang'ich ta'limga oid normativ-huquqiy hujjatlar quyidagilardan iborat:

a) O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida bilim olish va kasb-hunar egallashga oid belgilab qo'yilgan huquqlar;

b) O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi yangi Qonuni (2020 yil 23 sentyabr);

v) yagona "Milliy o'quv dasturi";

g) boshlang'ich ta'lim davlat standartlari va davlat talablari;

d) boshlang'ich ta'limga oid O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari, Qarorlari va Vazirlar Mahkamasining Qarorlari hamda Farmoyishlari.

- *boshlang'ich ta'lim nazariyasi va amaliyoti*; O'zbekistonda boshlang'ich ta'lim nazariyasi va amaliyoti quyidagilarga asoslanadi:

a) boshlang'ich ta'limda bilim berish, tarbiyalash va o'qitish asoslari;

b) boshlang'ich ta'lim bo'yicha milliy tajriba;

v) boshlang'ich ta'lim bo'yicha ilg'or mamlakatlarning an'analari;

g) boshlang'ich ta'lim metodlari, vositalari va texnologiyalari.

Bo'lajak o'qituvchilar boshlang'ich ta'limning mazkur nazariyasi va amaliyoti asoslarini o'zlashtirishlari taqozo etiladi.

- *boshlang'ich ta'limga oid SHarq va G'arb pedagogik tajribalari* mazkur masala bo'yicha SHarq va G'arb pedagogik tajribalari o'ziga xos tarzda mavjud.

Unga ko'ra, SHarq va G'arb pedagogikasi tajribalari quyidagi uyg'unlikka ega:

a) 6-7 yoshli o'quvchilarga bepul boshlang'ich ta'lim berish;

b) boshlang'ich sinf o'quvchilarini bilim olamiga olib kirish;

v) boshlang'ich sinf o'quvchilarini davr va jamiyat talablari asosida tarbiyalash;

g) boshlang'ich sinf o'quvchilarini keyingi ta'lim olishga tayyorlash.

Ayni paytda, SHarq boshlang'ich ta'lim tajribasida quyidagi o'ziga xosliklar mavjud:

- Ustoz-shogird an'anasiga tayanish;

- boshlang'ich sinf o'quvchilarini jamoaviy (o'qituvchilar, murabbiylar, psixologlar, maktab jamoasi va ota-onalar ishtirokida) tarbiyalash;

- boshlang'ich ta'lim o'quvchilarini O'zbekiston sharoitida Prezident va ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida o'qish uchun tayyorlash;

- boshlang'ich ta'lim o'quvchilarini oila va milliy qadriyatlar asosida

voyaga yetkazish.

G'arb boshlang' ich ta'lim tajribasida quyidagi o'ziga xosliklar mavjud:

- bolaga individual yondashish;
- bolaning ijodiy layoqatlarini shakllantirish;
- bolani mustaqil fikrlash va faoliyatga o'rgatish;
- bolaning kasb-hunar negizlari bilan dastlabki bosqichda tanishtirish.

Bizning yondashuvimizga ko'ra, oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilar boshlang'ich ta'limga oid SHarq va G'arb tajribalarini uyg'un o'zlashtirish kerak.

- boshlang'ich ta'limga oid ilmiy tadqiqotlar. O'zbekistonda boshlang' ich ta'limga oid ilmiy-tadqiqotlar XX asrdan boshlab amalga oshirib kelinmoqda. Bu borada Abdurauf Fitrat, Munavvar Qori va Abdulla Avloniyning ilmiy ishlanmalavri, shuningdek, yuzlab o'zbek olimlarining ilmiy tadqiqotlari mavjud.

Mazkur ilmiy tadqiqotlarda izchil ravishda quyidagi muammolar o'rganilib kelinmoqda:

a) boshlang' ich ta'limning asoslari, funktsional vazifalari, metodlari va texnologiyalari;

b) boshlang' ich singf o'qituvchisiga qo' yiladigan kasbiy talablar va ularning individual metodlari, texnologiyalarini ommalavstirish;

v) boshlang' ich ta'limga zamonaviy axborot texnologiyalarini tadbiq etish;

g) boshlang' ich ta'lim samaradorligini monitoring qilib borish asoslari.

Oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilar boshlang'ich ta'limga oid ilmiy tadqiqotlarning ana shu yo' nalishtirishini o'zlashtirishi tavsiya etiladi.

Boshlang'ich ta'limning zamonaviy tendentsiyalari. "Tendensiya" tushunchasi lotincha bo'lib, an'ana, takomil va namuna ma'nolarini anglatadi. SHu jihatdan hozirgi zamon boshlang'ich ta'limining o'ziga xos va muhim tendentsiyalari quyidagilardan iborat:

1) boshlang' ich ta'limga yangi va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish;

2) boshlang' ich ta'limning madaniy kontekstini kuchaytirish;

3) boshlang' ich ta'limga oid xalqlarning ilg'or tajribalarini tadbiq etish.

Boshlang' ich ta'limga yangi va zamonaviy *texnologiyalarni* joriy etishda kompyuter, Internet tarmog'i imkoniyatlaridang oqilona foydalanish masalasiga asosiy e'tibor berilmoqda. Bunda texnologik ta'lim asoslari kuchayib bormoqda va ayni paytda, texnologik ta'lim rivojlanish hamda shakllanish jarayonida bo'lgan boshlang' ich ta'lim o'quvchilarining insoniy, jismoniy hamda estetik tuyg' ularini texnokratik tarzda shakllantirmasligi kerak.

Boshlang' ich ta'limning *madaniy kontekstini* kuchaytirish jarayonida 7-11 yoshli o'quvchilarga xalqning milliy va oilaviy qadriyatlari asosida bilim berish, ularning axloqiy va faoliyat ko'nikmasini umuminsoniy qadriyatlar asosida shakllantirishga asosiy e'tibor qaratilmoqda. Misol uchun, O'zbekistonda xalq an'analari, insonparvarlik, xalqparvarlik, vatanparvarlik, oilaparvarlik kabilar milliy qadriyatlar, bag'rikenglik, demokratlik, birodarlik singarilar umuminsoniy qadriyatlar hisoblanadi. SHu sababli boshlang'ich ta'limning madaniy kontekstini kuchaytirishda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligiga asoslanish taqozo etiladi.

Butun dunyoda boshlang'ich ta'limga xalqlarning *ilg'or tajribalarini* tadbqiq etish tendentsiyasi davom etmoqda. Unga ko'ra, muayyan xalqlarning boshlang'ich ta'limda erishgan yutuqlari o'zga xalqlar tomonidan qabul qilinmoqda. Misol uchun, Rossiya Federatsiyasining boshlang'ich ta'limdagi xalqparvarlik konteksti, Finlandiya qirolligining boshlang'ich ta'limidagi xususiy ta'lim konteksti va O'zbekiston boshlang'ich ta'limidagi dunyoviylik konteksti xalqaro tajribalar sifatida e'tirof etiladi.

SHunday qilib boshlang'ich ta'lim pedagogikasining mazmuni o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ular oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilar tomonidan o'zlashtirilishi kerak.

Adabiyotlar:

1. Mahmudova Nigora Hikmatovna. (2023). Tarbiyaning Maqsad Va Vazifalari. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 386–388
2. Tursunova, Z. (2023). USING INNOVATIVE AND INTERACTIVE METHODS IN NATIVE LANGUAGE AND READING LITERACY CLASSES. Modern Science and Research, 2(10), 777-779.
3. Ne'matovna, T. Z. (2023). Boshlang'ich Sinflarda Ot So'z Turkumini Izchillikda O'rgatish Metodikasi. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 389-391.
4. Ne'matovna, T. Z. (2023). BOSHLANG'ICH SIFLARDA ONA TILI O'QITISH METODIKASI.
5. Tursunova, Z. (2023). METHODOLOGY OF MOTHER TONGUE TEACHING IN PRIMARY SCHOOLS. Modern Science and Research, 2(9), 350-352.
6. Bahodirovna, H. N. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI O'QITISH METODIKASI FANINING METODOLOGIK VA ILMIY ASOSLARI.

VOLUME-1, ISSUE-5

7. Hojiyeva, N. (2023). METHODS OF TEACHING MOTHER TONGUE IN PRIMARY CLASSES SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL BASIS. *Modern Science and Research*, 2(9), 424-428.
8. Hojiyeva, N. (2023). THE SUBJECT AND TASKS OF THE METHOD OF TEACHING THE MOTHER TONGUE IN PRIMARY GRADES. *Modern Science and Research*, 2(10), 855-857.
9. Bahodirovna, H. N. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI O'QITISH METODIKASI FANINING PREDMETI VA VAZIFALARI.
10. Bahodirovna, H. N. (2023). TA'LIM JARAYONIDA BOSHLANG 'ICH SINFLARDA TEXNOLOGIYA FANINI O 'QITISH MUAMMOSINING YORITILISH MAZMUNI. *PEDAGOGS jurnali*, 1(1), 209-209.
11. Bahodirovna, H. N. (2023). Methodological Foundations of Teaching the Science of" Education" in Primary Grades. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 369-372.
12. Лукмонова, С. (2022). БО 'LAJAK BOSHLANG 'ICH SINF O 'QITUVCHISINING RAQAMLI TA'LIM RESURSLARIDAN FOYDALANISHGA TAYYORLIGINI SHAKLLANTIRISH: Lukmonova Salomat Gafurovna, Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasida o'qituvchisi, Buxoro davlat universiteti orcid 0000-0001-9040-0232. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (1), 221-226.
13. Kozimova, N. (2023). USE OF HADITHS AS THERAPY IN STUDYING THE PROBLEMS OF RAISING CHILDREN OF PARENTS APPLYING FOR PSYCHOLOGICAL CONSULTATION. *Modern Science and Research*, 2(9), 61-63.
14. Kozimova, N. A. (2023). BUGUNGI TA'LIM TIZIMIDA O'QUVCHI-YOSHLARNI ZAMONAVIY KASBLARGA YO'NALTIRISH VA KASB-HUNAR TANLASHNING IJTIMOY VA PSIXOLOGIK JIHATLARI. *PEDAGOG*, 6(5), 739-741.
15. Kozimova, N. A., & Ulug'ova, S. M. (2023). ZAMONAVIY PSIXOLOGIK KONSULTATSIYA, UNING TURLARI VA UNGA MUHOJAT QILISH SABABLARI. *Scientific Impulse*, 1(6), 1679-1682.
16. Nigora Kozimova Abduqahorovna. (2023). Modern psychological consultation, its types and reasons for applying to it. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 129-131. Retrieved from <http://grnjournal.us/index.php/AJPDIS/article/view/1343>

VOLUME-1, ISSUE-5

17. Akbarovna, I. S. (2023). SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF BEHAVIOR FORMATION IN ADOLESCENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 184-191.

18. Akbarovna, I. S. (2023). NEGATIVE AND POSITIVE CHANGES IN ADOLESCENT BEHAVIOR. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 192-197.

19. Ikromova, S. A. (2023). FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF IMMUNITY TO DESTRUCTIVE IDEAS IN ADOLESCENTS. Innovation in Science, Education and Technology.

20. Jalolov, T. S. (2023). PSIXOLOGIYA YO 'NALISHIDA TAHSIL OLAYOTGAN TALABALARGA SPSS YORDAMIDA MATEMATIK USULLARNI O 'RGATISHNING METODIK USULLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(10), 323-326.

21. Jalolov, T. S. (2023). PYTHON INSTRUMENTLARI BILAN KATTA MA'LUMOTLARNI QAYTA ISHLASH. Educational Research in Universal Sciences, 2(10), 320-322.

22. Jalolov, T. S., & Usmonov, A. U. (2021). "AQLLI ISSIQXONA" BOSHQARISH TIZIMINI MODELLASHTIRISH VA TADQIQ QILISH. Экономика и социум, (9 (88)), 74-77.

23. Sadriddinovich, J. T. (2023). Capabilities of SPSS Software in High Volume Data Processing Testing. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 82-86.

24. Sadriddinovich, J. T. (2023, November). IDENTIFYING THE POSITIVE EFFECTS OF PSYCHOLOGICAL AND SOCIAL WORK FACTORS BETWEEN INDIVIDUALS AND DEPARTMENTS THROUGH SPSS SOFTWARE. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 2, No. 18, pp. 150-153).

25. Jalolov, T. S. (2023). TEACHING THE BASICS OF PYTHON PROGRAMMING. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(11).

26. Jalolov, T. S. (2023). Solving Complex Problems in Python. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(9), 481-484.

27. Jalolov, T. S. (2023). PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL FOUNDATIONS OF DATA PROCESSING USING THE SPSS PROGRAM.

INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 2(23), 220-223.

28. Jalolov, T. S. (2023). ADVANTAGES OF DJANGO FEMWORKER. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(12).

29. Jalolov, T. S. (2023). ARTIFICIAL INTELLIGENCE PYTHON (PYTORCH). Oriental Journal of Academic and Multidisciplinary Research, 1(3), 123-126.

30. Jalolov, T. S. (2023). SPSS YOKI IJTIMOYIY FANLAR UCHUN STATISTIK PAKET BILAN PSIXOLOGIK MA'LUMOTLARNI QAYTA ISHLASH. Journal of Universal Science Research, 1(12), 207–215.

31. Jalolov, T. S. (2023). THE MECHANISMS OF USING MATHEMATICAL STATISTICAL ANALYSIS METHODS IN PSYCHOLOGY. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 138-144.

32. Jalolov, T. S. (2023). PROGRAMMING LANGUAGES, THEIR TYPES AND BASICS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 145-152.

33. Jalolov, T. S. (2023). PYTHON TILINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 153-159.

34. Jalolov, T. S. (2023). PYTHON DASTUR TILIDADA WEB-ILOVALAR ISHLAB CHIQISH. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 160-166.

35. Jalolov, T. S. (2023). SUN'IY INTELLEKTDADA PYTHONNING (PYTORCH) KUTUBXONASIDAN FOYDALANISH. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 167-171.

36. Jalolov, T. S. (2023). WORKING WITH MATHEMATICAL FUNCTIONS IN PYTHON. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 172-177.

37. Jalolov, T. S. (2023). PARALLEL PROGRAMMING IN PYTHON. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 178-183.

38. Tursunbek Sadriddinovich Jalolov. (2023). STUDY THE PSYCHOLOGY OF PROGRAMMERS. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 563–568.